

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МОРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
МОРСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра публічно-правових дисциплін

ОСНОВИ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Методичні рекомендації до самостійної роботи

Одеса 2024

Укладач:

Піменова Анастасія Юріївна, старший викладач кафедри
публічно-правових дисциплін;

Методичні рекомендації схвалено на засіданні кафедри публічно-правових
дисциплін ОНМУ

Протокол від «24» червня 2024 року № 16

ЗМІСТ

1.	ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	4
2.	ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	5
3.	КОНТРОЛЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	5
4.	МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ПРЕЗЕНТАЦІЇ	7
5.	МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВ'ЯЗАННЯ СИТУАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ	10
6.	СИТУАЦІЙНІ ЗАВДАННЯ ЗА ТЕМАМИ	12
	Тема 1. Загальні положення про права людини	12
	Тема 2. Класифікація прав людини	12
	Тема 3. Громадянські та політичні права	13
	Тема 4. Соціальні, економічні, культурні та колективні права	14
	Тема 5. Реалізація, обмеження та механізми захисту прав людини	14
	Тема 6. Дискримінація: форми та заборона	15
	Тема 7. Засади розуміння гендеру та гендерної рівності	15
	Тема 8. Захист прав військовослужбовців	17
7.	РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНШІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	18

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Самостійна робота є основним засобом опанування навчального матеріалу дисципліни «Основи прав людини та гендерної рівності» у позааудиторний час. Робочою програмою на неї відведено дві третини загального обсягу дисципліни.

Мета самостійної роботи – закріпити та поглибити знання, отримані на лекціях, навчитися самостійно знаходити й аналізувати положення міжнародних актів і законодавства України у сфері прав людини та застосовувати їх до конкретних життєвих і професійних ситуацій.

Завдання самостійної роботи:

- сформувані навички самостійного пошуку, відбору та опрацювання нормативно-правових актів, судової практики і наукової літератури;
- навчитися аналізувати практичні ситуації з позицій прав людини, визначати, чи порушено права, та обирати способи їх захисту;
- розвинути вміння логічно викладати матеріал, аргументовано і коректно обстоювати власну позицію перед аудиторією;
- сформувані навички недискримінаційної комунікації та роботи з візуальними засобами подання інформації.

Види самостійної роботи. Самостійна робота з дисципліни включає два основні види завдань:

- **розв’язання ситуаційних завдань** з тем 1–8. Для їх розв’язання здобувач опрацьовує конспект лекцій, нормативно-правові акти та рекомендовану літературу до відповідної теми;
- **підготовку презентації** на обрану тему із запропонованого переліку (індивідуальне завдання).

Методичні рекомендації містять вимоги до виконання кожного виду робіт, критерії оцінювання, перелік тем презентацій, зразок розв’язання ситуаційного завдання і ситуаційні завдання за темами дисципліни. Вони призначені для здобувачів усіх спеціальностей, тому ситуаційні завдання побудовано на прикладах з навчання, роботи та повсякденного життя.

Академічна доброчесність. Під час виконання завдань самостійної роботи здобувачі дотримуються Закону України «Про академічну доброчесність» та Положення про академічну доброчесність ОНМУ. Використання штучного інтелекту допускається лише в порядку, погодженому з викладачем, і має бути зазначене в роботі. Запозичені тексти, схеми та зображення супроводжуються посиланням на джерело.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Порядок виконання самостійної роботи:

1. Ситуаційні завдання з теми здобувачі очної (денної) форми розв'язують до практичного заняття з цієї теми. Розв'язання обговорюються на занятті.

2. Здобувачі заочної форми розв'язують ситуаційні завдання самостійно протягом семестру. Розв'язання допомагають підготувати письмові відповіді на питання для самоконтролю та підготуватися до залікового тестування; складні питання можна обговорити на практичному занятті або на консультації.

3. Тему презентації здобувач обирає з переліку (розділ 4) і погоджує з викладачем до середини семестру. Одна тема – для одного здобувача в межах академічної групи.

4. Презентацію завантажують у СУДК Moodle у строк, визначений викладачем, і представляють на практичному занятті з відповідної теми або на консультації.

3. КОНТРОЛЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Презентація оцінюється до 20 балів для здобувачів обох форм здобуття освіти. Ці бали входять до 60 балів поточного контролю.

Ситуаційні завдання окремо не оцінюються. Для здобувачів очної (денної) форми якість розв'язання ситуаційних завдань враховується під час оцінювання усних відповідей на питання теми на практичних заняттях (від 4 до 8 балів за тему відповідно до робочої програми). Для здобувачів заочної форми розв'язання ситуаційних завдань є основою для підготовки письмових відповідей на питання для самоконтролю (до 40 балів).

Критерії оцінювання презентації (0–20 балів)

– 17–20 балів – робота виконана на високому рівні, повністю відповідає вимогам, містить елементи оригінальності, оформлена відповідно до встановлених вимог, порушень академічної доброчесності не виявлено;

– 11–16 балів – робота якісна, добре структурована, має незначні змістові або технічні недоліки, рівень унікальності тексту в межах допустимого порогу;

– 1–10 балів – робота виконана на задовільному рівні, має суттєві змістові або оформлювальні недоліки, виявлено низький рівень самостійності виконання;

– 0 балів – робота не відповідає встановленим вимогам, містить грубі помилки або виявлено порушення академічної доброчесності (плагіат, несанкціоноване запозичення тощо).

Для зручності самоперевірки нижче наведено орієнтовний розподіл балів за складниками презентації.

Складник	Що оцінюється	Бали
Зміст	відповідність темі; повнота розкриття; посилання на чинні нормативні акти і практику; наявність практичного прикладу	до 8
Структура	логічність; наявність плану, основної частини, висновків і списку джерел	до 4
Оформлення слайдів	читабельність; використання схем, таблиць, ілюстрацій; єдиний стиль; дотримання вимог до шрифту	до 4
Виступ	вільне викладення без читання зі слайдів; дотримання регламенту; відповіді на запитання	до 4
Разом		20

Критерії якості розв’язання ситуаційного завдання. Розв’язання вважається повним, якщо здобувач:

- правильно визначив права людини, зачеплені в ситуації;
- назвав конкретні норми Конституції України, законів і міжнародних договорів;
- перевінив, чи відповідає втручання у право вимогам законності, легітимної мети та пропорційності;
- сформулював обґрунтований висновок про наявність чи відсутність порушення;
- запропонував конкретні способи захисту прав.

4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ПРЕЗЕНТАЦІЇ

Презентація – це публічний виступ, супроводжуваний слайдами, у якому здобувач стисло і наочно розкриває обрану тему. Вона перевіряє вміння знаходити і аналізувати джерела, структурувати матеріал, подавати його візуально та аргументовано відповідати на запитання.

Етапи підготовки презентації

1. **Вибір і погодження теми.** Оберіть тему з переліку, наведеного нижче, і погодьте її з викладачем. За погодженням можна запропонувати власну тему, пов'язану з майбутньою професією.

2. **Пошук і відбір джерел.** Опрацюйте конспект лекцій, рекомендовану літературу (розділ 7), чинні нормативно-правові акти з вебпорталу Верховної Ради України, рішення Європейського суду з прав людини (база HUDOC), доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

3. **Складання плану.** Визначте 3–4 основні питання, які розкриють тему.

4. **Підготовка тексту виступу.** Напишіть стислий текст для кожного слайда; він не переноситься на слайд дослівно.

5. **Створення слайдів.** Підготуйте слайди відповідно до вимог, наведених нижче.

6. **Репетиція виступу.** Перевірте, чи вкладається у 7–10 хвилин, і підготуйтеся до можливих запитань.

7. **Завантаження і виступ.** Завантажте файл презентації у СУДК Moodle у визначений строк і представте її на занятті.

Вимоги до структури і змісту

- обсяг – 12–18 слайдів, тривалість виступу – 7–10 хвилин;
- титульний слайд: назва закладу освіти, назва дисципліни, тема, прізвище та ініціали, академічна група, рік;
- слайд з планом презентації;
- вступ: актуальність теми і її зв'язок з правами людини;
- основна частина: 3–4 питання з посиланням на конкретні статті Конституції України, законів і міжнародних договорів;
- щонайменше один практичний приклад: рішення суду, випадок з практики Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або ситуація з професійного середовища;
- висновки: 3–5 стислих положень, що відповідають на питання плану;

– список джерел: не менше 8, з них нормативні акти, навчальна чи наукова література та інтернет-джерела.

Вимоги до оформлення слайдів

- розмір шрифту основного тексту – не менше 18 пт, заголовків – 28–36 пт; шрифт без зарубок або класичний, однаковий для всієї презентації;
- на одному слайді – одна думка і не більше 6–7 рядків тексту; замість суцільного тексту – тези, схеми, таблиці;
- контраст тексту і фону, єдиний стиль оформлення всіх слайдів;
- схеми, діаграми та ілюстрації мають відповідати змісту; під запозиченими зображеннями зазначається джерело;
- цитати нормативних актів подаються стисло, з точним зазначенням статті та назви акта;
- анімація та звукові ефекти використовуються помірно і лише якщо допомагають сприйняттю.

Вимоги до виступу

- говоріть вільно, не читайте текст зі слайдів;
- дотримуйтеся регламенту;
- використовуйте коректну, недискримінаційну лексику;
- наприкінці будьте готові відповісти на запитання викладача та одногрупників.

Типові помилки: перевантаження слайдів текстом; посилання на нечинні редакції законів; відсутність практичних прикладів і висновків; невідповідність змісту темі; відсутність списку джерел або посилань під запозиченими матеріалами.

Орієнтовні теми презентацій

До тем 1–2. Загальні положення та класифікація прав людини

1. Загальна декларація прав людини: історія створення та значення.
2. Внесок українських діячів у розвиток ідей прав людини.
3. Права людини в цифровому середовищі: чи є право на доступ до Інтернету правом людини.

До теми 3. Громадянські та політичні права

4. Захист персональних даних і приватність онлайн.
5. Штучний інтелект і права людини: ризики дискримінації та стеження.
6. Свобода вираження поглядів і протидія дезінформації.
7. Право на мирні зібрання: стандарти Європейського суду з прав людини.

8. Право на справедливий суд: практика Європейського суду з прав людини щодо України.

До теми 4. Соціальні, економічні, культурні та колективні права

9. Трудові права в умовах воєнного стану.

10. Право на освіту в умовах війни.

11. Право на безпечне довкілля та екологічні наслідки війни.

12. Права корінних народів України: кримські татари, караїми, кримчаки.

13. Права національних меншин в Україні.

До теми 5. Реалізація, обмеження та механізми захисту прав людини

14. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: повноваження і практика.

15. Європейський суд з прав людини: як подати заяву.

16. Обмеження прав людини в умовах воєнного стану: межі допустимого.

17. Конституційна скарга як засіб захисту прав людини.

До теми 6. Дискримінація: форми та заборона

18. Права внутрішньо переміщених осіб і протидія їх дискримінації.

19. Права осіб з інвалідністю і розумне пристосування.

20. Дискримінація у сфері праці: форми та способи захисту.

21. Мобінг на робочому місці та булінг у закладах освіти.

22. Ейджизм: дискримінація за віком.

23. Мова ворожнечі та злочини на ґрунті ненависті.

До теми 7. Засади розуміння гендеру та гендерної рівності

24. Гендерні стереотипи в рекламі та медіа.

25. Гендерний розрив в оплаті праці в Україні.

26. Сексуальні домагання на роботі та в закладах освіти.

27. Протидія домашньому насильству: законодавство і практика.

28. Гендерно орієнтоване бюджетування в територіальних громадах.

До теми 8. Захист прав військовослужбовців

29. Жінки у Збройних Силах України.

30. Права військовополонених і міжнародне гуманітарне право.

31. Військовий омбудсман: новий механізм захисту прав військовослужбовців.

Тема за вибором здобувача

32. Права людини в моїй майбутній професії (з урахуванням спеціальності здобувача).

5. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВ'ЯЗАННЯ СИТУАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ

Ситуаційне завдання (кейс) – це опис життєвої або професійної ситуації, у якій потрібно визначити, чи порушено права людини, і запропонувати способи їх захисту. Розв'язання вчить застосовувати норми права до конкретних обставин, а не лише відтворювати їх зміст.

Алгоритм розв'язання ситуаційного завдання

1. **Уважно прочитайте умову.** Визначте учасників ситуації та їхній статус (громадянин, іноземець, працівник, роботодавець, орган влади, військовослужбовець), а також запитання, на які треба відповісти.
2. **Визначте права людини,** які зачеплено в ситуації.
3. **Знайдіть норми,** що гарантують ці права: статті Конституції України, законів, міжнародних договорів. Використовуйте лише чинні редакції з вебпорталу zakon.rada.gov.ua.
4. **Перевірте, чи було втручання у право і чи є воно правомірним:** чи передбачене законом, чи має легітимну мету, чи є пропорційним (необхідним). Для ситуацій дискримінації перевірте наявність захищеної ознаки, менш прихильного поводження порівняно з іншими особами та відсутність правомірного виправдання.
5. **Сформулюйте висновок:** чи порушено права і ким.
6. **Запропонуйте способи захисту:** до кого і в якому порядку може звернутися особа (роботодавець чи керівник, орган влади, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Військовий омбудсман, суд, міжнародні органи).

Вимоги до письмового оформлення розв'язання

- розв'язання викладається в довільній письмовій формі обсягом 0,5–1 сторінка на одне завдання;
- структура розв'язання відповідає алгоритму: зачеплені права – норми права – аналіз – висновок – способи захисту;
- посилання на нормативні акти мають бути точними: назва акта, стаття, за потреби частина статті;
- відповідь на кожне запитання умови має бути чіткою; загальні міркування без посилань на норми не вважаються розв'язанням.

Зразок розв'язання ситуаційного завдання

Умова. Під час співбесіди на посаду адміністратора готелю кандидатка повідомила, що вагітна. Роботодавець відмовив їй у прийнятті на роботу, пояснивши, що «скоро доведеться шукати іншого працівника», і взяв

кандидата з нижчою кваліфікацією. Чи порушено права кандидатки? Які способи захисту вона має?

Розв'язання.

1. **Зачеплені права:** право на працю та рівність трудових прав; право не зазнавати дискримінації за ознакою статі.

2. **Норми права:** ст. 24 Конституції України (рівність прав незалежно від статі; створення умов, що дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством); ст. 43 Конституції (право на працю); ст. 2-1 Кодексу законів про працю України (рівність трудових прав); ст. 184 КЗпП (заборона відмовляти жінкам у прийнятті на роботу з мотивів, пов'язаних з вагітністю); Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»; Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні».

3. **Аналіз:** кандидатка має захищену ознаку (стать, вагітність). Порівняно з кандидатом у подібній ситуації вона зазнала менш прихильного поводження: їй відмовили, хоча її кваліфікація вища. Відмова прямо пов'язана з вагітністю. Правомірної мети в такої відмови немає: закон прямо забороняє відмову з цих мотивів.

4. **Висновок:** має місце пряма дискримінація за ознакою статі; порушено ст. 24, 43 Конституції України і ст. 184 КЗпП.

5. **Способи захисту:** вимагати від роботодавця письмового повідомлення про причину відмови; звернутися до Державної служби України з питань праці; подати скаргу Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини; звернутися до суду з позовом про визнання дискримінації та відшкодування шкоди. У суді кандидатці достатньо навести фактичні дані, що підтверджують дискримінацію, а відсутність дискримінації має доводити роботодавець (ч. 2 ст. 81 Цивільного процесуального кодексу України).

6. СИТУАЦІЙНІ ЗАВДАННЯ ЗА ТЕМАМИ

Для кожної теми наведено чотири ситуаційні завдання та нормативні акти, необхідні для їх розв'язання. Розв'язуйте завдання за алгоритмом, наведеним у розділі 5.

Тема 1. Загальні положення про права людини

Нормативні акти: Конституція України (ст. 3, 9, 21, 22, 26, 55, 67, 68); Загальна декларація прав людини; Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» (ст. 17).

Завдання 1. Під час дискусії однокласник стверджує: «Права людини надає держава, тому вона може їх і скасувати». Оцініть це твердження з позиції природно-правової концепції прав людини та ст. 21, 22 Конституції України.

Завдання 2. Іноземний студент, який законно навчається в Україні, вважає, що Конституція захищає лише громадян України, тож він не може захистити свої права в українському суді. Чи правий він? Обґрунтуйте відповідь з посиланням на ст. 26 і 55 Конституції України.

Завдання 3. У судовій справі одна зі сторін посилається на Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод та рішення Європейського суду з прав людини. Інша сторона заперечує: «Це міжнародний документ, а не закон України, суд не може його застосовувати». Хто правий? Яке місце посідають ратифіковані міжнародні договори і практика Європейського суду в правовій системі України?

Завдання 4. Студент, який отримує дохід від фрилансу, відмовляється сплачувати податки, бо вважає, що «Конституція гарантує права, а не встановлює обов'язки». Проаналізуйте співвідношення прав і обов'язків людини і громадянина. Які конституційні обов'язки закріплено в Конституції України?

Тема 2. Класифікація прав людини

Нормативні акти: Конституція України (розділ II); Загальна декларація прав людини; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права; Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права; Віденська декларація та Програма дій (1993).

Завдання 1. Класифікуйте за двома критеріями – за сферою суспільного життя і за поколінням – такі права: право на життя, право обирати, право на працю, право на освіту, право на безпечне довкілля, право народів на самовизначення. Результати оформіть у вигляді таблиці.

Завдання 2. Органи влади скоротили фінансування лікарень, пояснивши, що право на охорону здоров'я є «лише декларацією», на відміну від права на життя. Оцініть цю позицію з урахуванням принципу неподільності прав людини та ст. 3, 27, 49 Конституції України.

Завдання 3. Визначте, який із трьох обов'язків держави (поважати, захищати чи забезпечувати права) порушено в кожній ситуації: а) поліція без підстав розігнала мирне зібрання; б) правоохоронні органи не розслідують напад приватних осіб на журналіста; в) у громаді немає жодної школи, доступної для дітей з інвалідністю.

Завдання 4. Під час дискусії про «четверте покоління» прав людини одні учасники пропонують визнати право на доступ до Інтернету окремим правом людини, інші вважають його частиною свободи вираження поглядів і права на освіту. Підготуйте аргументи на користь кожної позиції і сформулюйте власний висновок.

Тема 3. Громадянські та політичні права

Нормативні акти: Конституція України (ст. 27–39, 69–71); Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (ст. 2–11); Закон України «Про захист персональних даних»; Кримінальний процесуальний кодекс України (права затриманого).

Завдання 1. Роботодавець встановив відеокамери в роздягальні працівників «для запобігання крадіжкам» і не повідомив про це працівників. Які права порушено? Чи є таке втручання пропорційним? Куди можуть звернутися працівники?

Завдання 2. Студентка опублікувала в соціальній мережі критичний допис про роботу місцевої адміністрації. Після цього посадова особа вимагає видалити допис і погрожує позовом. Оцініть ситуацію з позиції ст. 34 Конституції України та ст. 10 Конвенції. Чим критика посадових осіб відрізняється від поширення недостовірної інформації?

Завдання 3. Поліцейські затримали студента на вулиці «для з'ясування особи», не пояснили причин затримання, не повідомили про право на правничу допомогу і протримали його у відділку п'ять годин. Які права затриманого порушено? Які гарантії передбачають ст. 29 Конституції України і ст. 5 Конвенції?

Завдання 4. Під час працевлаштування компанія вимагає від кандидата заповнити анкету з питаннями про релігійні переконання, політичні погляди та стан здоров'я, а також надати доступ до особистих сторінок у соціальних мережах. Чи є такі вимоги правомірними? Які права кандидата зачеплено?

Тема 4. Соціальні, економічні, культурні та колективні права

Нормативні акти: Конституція України (ст. 41–54, 64); Протокол № 1 до Конвенції (ст. 1, 2); Закон України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану»; Закон України «Про освіту»; Закон України «Про авторське право і суміжні права»; Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Завдання 1. Під час воєнного стану для потреб оборони в підприємця примусово вилучили вантажівку. Він вважає це порушенням права власності. Чи є вилучення правомірним? Які умови мають бути дотримані відповідно до ст. 41 Конституції України? На що має право власник?

Завдання 2. Мешканці селища скаржаться, що підприємство поруч забруднює повітря і воду, а місцева влада не надає інформації про стан довкілля. Які права мешканців порушено? Які способи захисту вони можуть використати на національному рівні та в Європейському суді з прав людини?

Завдання 3. Студентові, який вступив на навчання за державним замовленням, деканат повідомив про необхідність щосеместру сплачувати «обов'язковий благодійний внесок» на ремонт аудиторій. Чи відповідає це ст. 53 Конституції України? Як Конституційний Суд України тлумачить поняття безоплатності вищої освіти?

Завдання 4. Студентка розробила логотип для конкурсу, а компанія-організатор використала його в рекламі без її згоди і без зазначення авторства. Умови конкурсу не передбачали передачі прав на роботи учасників. Чи порушено права студентки? З якого моменту в неї виникло авторське право? Які способи захисту вона має?

Тема 5. Реалізація, обмеження та механізми захисту прав людини

Нормативні акти: Конституція України (ст. 55, 64, 151-1); Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (ст. 15, 34, 35); Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»; Закон України «Про Конституційний Суд України»; Закон України «Про правовий режим воєнного стану».

Завдання 1. Під час воєнного стану місцева військова адміністрація встановила комендантську годину і заборонила масові заходи. Громадянин вважає, що порушено його право на мирні зібрання. Проаналізуйте, чи є обмеження правомірним: законність, мета, пропорційність. Чи могла б адміністрація обмежити право на судовий захист?

Завдання 2. Громадянин три роки не може домогтися виконання рішення суду про стягнення з державного підприємства заборгованості із

заробітної плати. Які національні засоби захисту він може використати? За яких умов він може звернутися до Європейського суду з прав людини і на порушення яких статей Конвенції посилається?

Завдання 3. Особа вважає, що закон, застосований у її справі в остаточному рішенні Верховного Суду, суперечить Конституції України. Чи може вона звернутися до Конституційного Суду України? Які умови подання конституційної скарги?

Завдання 4. Пацієнтові відмовили в наданні медичної допомоги в комунальній лікарні, і він хоче відразу звернутися до Європейського суду з прав людини. Поясніть, чи прийнятна буде така заява. Які національні засоби захисту він має використати спочатку?

Тема 6. Дискримінація: форми та заборона

Нормативні акти: Конституція України (ст. 21, 24); Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»; Кодекс законів про працю України (ст. 2-1, 2-2); Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»; Конвенція про права осіб з інвалідністю; Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст. 173-5); Цивільний процесуальний кодекс України (ч. 2 ст. 81).

Завдання 1. Компанія розмістила оголошення про вакансію: «Потрібен менеджер, чоловік до 35 років, без дітей». Які ознаки дискримінації містить оголошення? Яка це форма дискримінації? Куди може звернутися кандидатка 40 років, якій відмовили в співбесіді?

Завдання 2. Університет проводить заліки лише в аудиторії на третьому поверсі будівлі без ліфта. Студент, який пересувається на кріслі колісному, просить перенести залік в іншу аудиторію, але отримує відмову: «правила однакові для всіх». Чи є тут дискримінація? Яка її форма? Що таке розумне пристосування в цій ситуації?

Завдання 3. Власник квартири відмовляє сім'ї в оренді житла з поясненням: «З переселенцями не працюємо». Чи є така відмова дискримінацією? За якою ознакою? Які способи захисту має сім'я?

Завдання 4. Колеги систематично «жартують» про акцент і національність працівника, а керівник не реагує на його скарги. Як кваліфікувати таку поведінку: утиск, мобінг чи інше? Які обов'язки має роботодавець? Яка відповідальність може настати?

Тема 7. Засади розуміння гендеру та гендерної рівності

Нормативні акти: Конституція України (ст. 24, 51); Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»; Кодекс

законів про працю України (ст. 179); Закон України «Про рекламу»; Бюджетний кодекс України (ст. 2, 7, 20); Наказ Міністерства фінансів України від 02.01.2019 № 1.

Завдання 1. Працівниці повідомили, що їй не підвищать до посади керівника відділу, бо «керівник має бути вільним від сімейних обов'язків», а в неї двоє дітей. На цю посаду призначили колегу-чоловіка з меншим стажем, який також має дітей. Чи є тут дискримінація за ознакою статі? Які способи захисту має працівниця?

Завдання 2. Громада планує бюджет спортивної програми для дітей. Аналіз показав, що безоплатні секції відвідують переважно хлопці. Запропонуйте, як урахувати гендерно орієнтований підхід під час планування цієї програми. Які показники результативності в розрізі статі варто включити до паспорта програми?

Завдання 3. Батько двох дітей звернувся до роботодавця із заявою про відпустку для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку. Роботодавець відмовив: «Така відпустка – для матерів». Чи правомірною є відмова? Хто має право на таку відпустку відповідно до трудового законодавства?

Завдання 4. Знайдіть у медіа чи соціальних мережах рекламу, яка, на вашу думку, містить гендерні стереотипи. Опишіть, у чому вони полягають, як вони можуть впливати на поведінку людей і чи відповідає така реклама вимогам законодавства про рекламу та про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків.

Тема 8. Захист прав військовослужбовців

Нормативні акти: Конституція України (ст. 17, 64, 65); Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»; Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу»; Закон України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин»; Закон України «Про Військового омбудсмена»; Женевська конвенція про поводження з військовополоненими (1949). Законодавство про військову службу часто змінюється, тому перевіряйте чинні редакції актів.

Завдання 1. Військовослужбовиця, яка проходить службу за контрактом, повідомила командира про вагітність. Командир відмовив у наданні відпустки і наполягає на відрядженні в інший регіон. Які права військовослужбовиці порушено? Які способи захисту вона має?

Завдання 2. Військовослужбовцю понад три місяці не виплачують додаткову винагороду за участь у бойових діях, хоча його участь

підтверджено документами. Куди він може звернутися? Який суд розглядатиме спір?

Завдання 3. Військовослужбовець зник безвісти під час виконання бойового завдання. Його дружина не знає, чи має сім'я право на його грошове забезпечення, і куди звертатися для пошуку. Які гарантії передбачає законодавство для сімей військовослужбовців, які зникли безвісти або потрапили в полон? До яких органів може звернутися сім'я?

Завдання 4. Командир наказав підлеглим військовослужбовцям виконати ремонтні роботи на приватній ділянці свого знайомого. Чи правомірний такий наказ? Які права військовослужбовців порушено і до кого вони можуть звернутися?

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНШІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базова

1. Конституційне право України: навч. посібн. Вид. 2-ге, перероб. і доп. / В. О. Боняк, В. А. Завгородній, А. В. Самотуга, Л. А. Філяніна. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 293 с.
2. Ломжець Ю.В. Права людини та їх захист у сучасних реаліях: навчальний посібник. Київ : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 208 с.
3. Права людини в національному та європейському контекстах: підручник / Н.І. Петрецька та ін.; за заг. ред. Н.І. Петрецької, Ю.М. Бисаги. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 482 с.

Допоміжна

1. Марценюк Т. Гендерна рівність та недискримінація на практиці. Київ : Комора, 2021. 176 с.
2. Міжнародно-правові стандарти прав людини: навч. посібник / Л.Р. Наливайко, К.В. Степаненко. Дніпро : ДДУВС, 2019. 184 с.
3. Мхитарян А.М. Протидія дискримінації за ознакою інвалідності. Харків : Центр учбової літератури, 2019. 152 с.
4. Основи міжнародно-правових стандартів прав людини: навч.-метод. посібник / за ред. О.В. Бігняка. Херсон : Гельветика, 2019. 168 с.
5. Права людини в умовах воєнного стану. Законодавство. Судова практика: практичний посібник / А. Чистякова. Київ : Юрінком Інтер, 2024. 316 с.
6. Рабінович С.П., Панкевич О.З. Тест на недискримінацію в практиці Європейського суду з прав людини: оцінювальні аспекти. Право України. 2017. № 4. С. 97–108.
7. Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О. Міжнародний захист прав людини: навчальний посібник. Харків : Право, 2019. 310 с.
8. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: компендіум / за заг. ред. О.В. Сердюка, І.В. Яковюка. 2-ге вид. Харків : Право, 2019. 404 с.
9. Тертишник В.М. Права і свободи людини. Київ : Алерта, 2022. 432 с.
10. Джус О.А. Соціальний захист військовослужбовців та членів їх родин: довідник. Київ : Ліра-К, 2024. 292 с.

Нормативно-правові джерела

Чинні редакції нормативно-правових актів – на вебпорталі Верховної Ради України zakon.rada.gov.ua.

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
2. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966.
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966.

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 та протоколи до неї.
6. Конвенція про права осіб з інвалідністю від 13.12.2006.
7. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1949.
8. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII.
9. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06.09.2012 № 5207-VI.
10. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV.
11. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI.
12. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР.
13. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII.
14. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV.
15. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII.
16. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX.
17. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII.
18. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: Закон України від 12.07.2018 № 2505-VIII.
19. Про академічну доброчесність: Закон України від 18.12.2025 № 4742-IX.

Інтернет-ресурси

1. Верховна Рада України: офіційний вебпортал. URL: <https://www.rada.gov.ua>
2. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. URL: <https://www.ombudsman.gov.ua>
3. Конституційний Суд України. URL: <https://ccu.gov.ua>
4. Європейський суд з прав людини. URL: <https://www.echr.coe.int>
5. База рішень Європейського суду з прав людини HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int>
6. Сторінка дисципліни у СУДК Moodle. URL: <https://onmu-moodle.od.ua/course/view.php?id=2467>